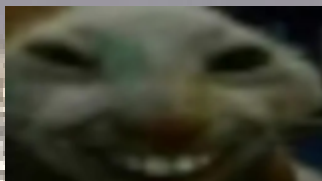

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Wielka Księga Odrabiamy.pl

*Kompletny zbiór notatek z WOS
Stan na dzień 15.03.2026*

WYDAWNICTWO SZCZUR

Wulkanowo 2026

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Prawa człowieka | WOS | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Prawa człowieka

- podstawy i znaczenie

Czym są prawa człowieka?

- zasady, które mówią, jak powinno się traktować **KAŻDEGO** człowieka
 - bez względu na narodowość, wiek, płeć, wiarę, zamożność, język i pozycję społeczną
- są zapisane w aktach prawnych: w **Konstytucji RP** oraz **Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka**, uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) w 1948 r.
- **KAŻDY** człowiek posiada je przez całe życie
- temat z pogranicza prawa filozofii i etyki

Co jest źródłem praw człowieka?

- źródło praw człowieka to **GODNOŚĆ OSOBY**
- każdy człowiek przez samo swoje istnienie posiada wyjątkową wartość: jest rozumny, wolny i odpowiedzialny, a według wierzących – został stworzony na obraz i podobieństwo Boga
- ze względu na wyjątkową wartość, a przez to **GODNOŚĆ**, każdemu człowiekowi należy się minimum szacunku i ochrony

Co jest źródłem praw człowieka?

Wyjątkowa wartość człowieka – to, że jest rozumny, wolny i odpowiedzialny.

Z uwagi na jego szczególne miejsce w świecie przysługuje mu wrodzona **GODNOŚĆ** – z niej wynika to, że należy się mu zawsze minimum szacunku i ochrony.

Jakie są cechy praw człowieka?

- POWSZECHNOŚĆ** → Oznacza, że prawa człowieka przysługują **WSZYSTKIM**, bez żadnych wyjątków.
- PRZYRODZONOŚĆ** → Oznacza, że prawa człowieka przynależą **KAŻDEMU** z samego tytułu bycia człowiekiem. Nie są następstwem zapisów w aktach prawnych.
- NIENARUSZALNOŚĆ** → Żadnemu z ludzi **NIE MOŻNA ODEBRAĆ** praw człowieka.
- NIEZBYWALNOŚĆ** → Żaden człowiek **NIE MOŻE ZREZYGNOWAĆ** z praw człowieka. Z jakiegoś prawa człowieka można dobrowolnie nie skorzystać, ale nie można się go zrzec.

Po co są prawa człowieka?

- **chronią jednostkę:**
 - 1) przed nadużyciami ze strony państwa i jego instytucji
 - 2) przed nadmiernymi i negatywnymi ingerencjami w jej wolność ze strony innych ludzi
- przypominają władzy, że **człowiek zasługuje na odpowiednie warunki do rozwoju fizycznego, intelektualnego i moralnego**

Jakie są najważniejsze prawa człowieka?

- 1) prawo do życia
- 2) prawo do wolności
- 3) prawo do bezpieczeństwa
- 4) prawo do wyrażania swoich myśli
- 5) prawo do nauki
- 6) prawo do równego traktowania

- Wymienione wyżej prawa człowieka są najważniejsze z całego ich zbioru, bo **chronią nasze życie, wolność i godność** – bez nich nie moglibyśmy żyć bezpiecznie, rozwijać się ani być sobą.
- Najbardziej podstawowe jest **PRAWO DO ŻYCIA**, bo życie **to warunek korzystania ze wszelkich innych praw**.

Jakie prawa zawiera katalog praw człowieka?

- 1) **prawa osobiste** (prawo do życia, prawo do bezpieczeństwa, prawo do wolności słowa)
- 2) **prawa obywatelskie i polityczne** (prawo do udzielania się w życiu publicznym, prawo do głosowania, prawo do protestu)
- 3) **prawa ekonomiczne** (prawo do pracy, prawo do uczciwej wypłaty)
- 4) **prawa socjalne** (prawo do ochrony zdrowia, prawo do zasiłku w razie bezrobocia, prawo do wypoczynku)
- 5) **prawa kulturalne** (prawo do wolnej twórczości, prawo do korzystania z dóbr kultury)
- 6) **prawa solidarnościowe** (prawo do pokoju, prawo do rozwoju, prawo do życia w czystym środowisku)

Co to są generacje praw człowieka?

PIERWSZA GENERACJA

to najwcześniej dostrzeżone i promowane prawa człowieka, tzn. prawa osobiste (jak prawo do życia i prawo do bezpieczeństwa) oraz prawa obywatelskie i polityczne (jak prawo do głosowania czy prawo do udziału w życiu publicznym).

DRUGA GENERACJA

to później – głównie w XX w. – zauważone prawa człowieka, tzn. prawa ekonomiczne, prawa socjalne i prawa kulturalne.

TRZECIA GENERACJA

to tzw. prawa solidarnościowe, o które zaczęto się upominać najpóźniej, bo na masową skalę na przełomie XX i XXI w.

Dlaczego o prawa człowieka trzeba walczyć?

Skoro są powszechne, przyrodzone, nienaruszalne i niezbywalne?

- Prawa człowieka **nie zawsze są szanowane**, niektórzy ludzie lub rządy je łamią.
- Z braku poszanowania praw człowieka bierze się dużo **ludzkiej krzywdy**. Przykładami mogą być **wyzysk pracownika** (gdy firma nie wypłaci pracownikowi pieniędzy za uczciwie wykonaną pracę) lub **wojna** (gdy zdrowie i życie tracą niewinni ludzie).
- **Ci, którzy łamią prawa człowieka, często czerpią z tego korzyści**, na przykład majątkowe; ch motywacja jest niemoralna – łamią prawa człowieka z braku wiedzy lub czystej nienawiści.

Kto broni praw człowieka?

Praw człowieka bronią ludzie, których cechuje ponadprzeciętna odwaga:

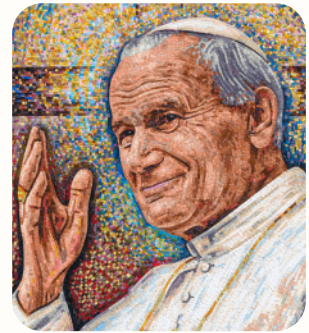
Nelson Mandela

walczył z dyskryminacją
czarnoskórych w Republice
Południowej Afryki

Malala Yousafzai

w Pakistanie domagała się
równego dostępu do edukacji
dla kobiet

Jan Paweł II

jako papież nawoływał
do zaprzestania wojen
i wyzysku ubogiej ludności
oraz apelował, by dbać o nasze
wspólne dobro – przyrodę

- W demokratycznych państwach prawa, do których zalicza się Polska, **do obrony praw człowieka powołane są także oficjalne instytucje państwowe.**

W Polsce są nimi m.in.:

- Rzecznik Praw Obywatelskich
- Rzecznik Praw Dziecka

Rzecznik Praw Obywatelskich

Marcin Wiącek (od 2021 r.)

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Marcin_Wiącek (dostęp: 27.07.2025).

Rzecznik Praw Dziecka

Monika Horna-Cieślak (od 2023 r.)

Źródło: <https://brpd.gov.pl/o-rzeczniczce/> (dostęp: 27.07.2025).

- **Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka dbają o to, żeby w Polsce prawa ludzi, w tym w szczególności dzieci, były szanowane.** Gdy ktoś czuje się niesprawiedliwie potraktowany, także przez instytucje państwowe – urzędy, sądy czy policję, może się do nich zgłosić po pomoc.
- **Obroną praw człowieka zajmują się też organizacje niezależne od państwa,** tzw. organizacje pozarządowe. Pracują w nich eksperci i działacze społeczni, którzy przyglądają się przywódcom państw, politykom i różnym instytucjom (np. wielkim międzynarodowym firmom), sprawdzając, czy nie łamią one praw człowieka.

Przykładowe organizacje pozarządowe broniące przestrzegania praw człowieka:

Amnesty International

Działa w wielu państwach świata i zabiega o poszanowanie praw ludzi tępiących za poglądy polityczne. Broni prawa do wolności słowa i sprawiedliwego procesu sądowego w imieniu tzw. więźniów sumienia, czyli ludzi prześladowanych za swoje poglądy polityczne czy religijne.

Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

Działa ogólnosiwiatowo i szczególnie wspiera ludzi, których życie, zdrowie i bezpieczeństwo są zagrożone w wyniku wojen, głodu czy kataklizmów naturalnych. Stara się, aby respektowano takie prawa człowieka jak prawo do życia, prawo do bezpieczeństwa, prawo do ochrony zdrowia.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Działa w Polsce i przygląda się tworzonemu tutaj prawu, badając, czy nowe regulacje są zgodne z prawami człowieka.

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Unia Europejska | WOS | Notatka

Powered by

Szczur Platform

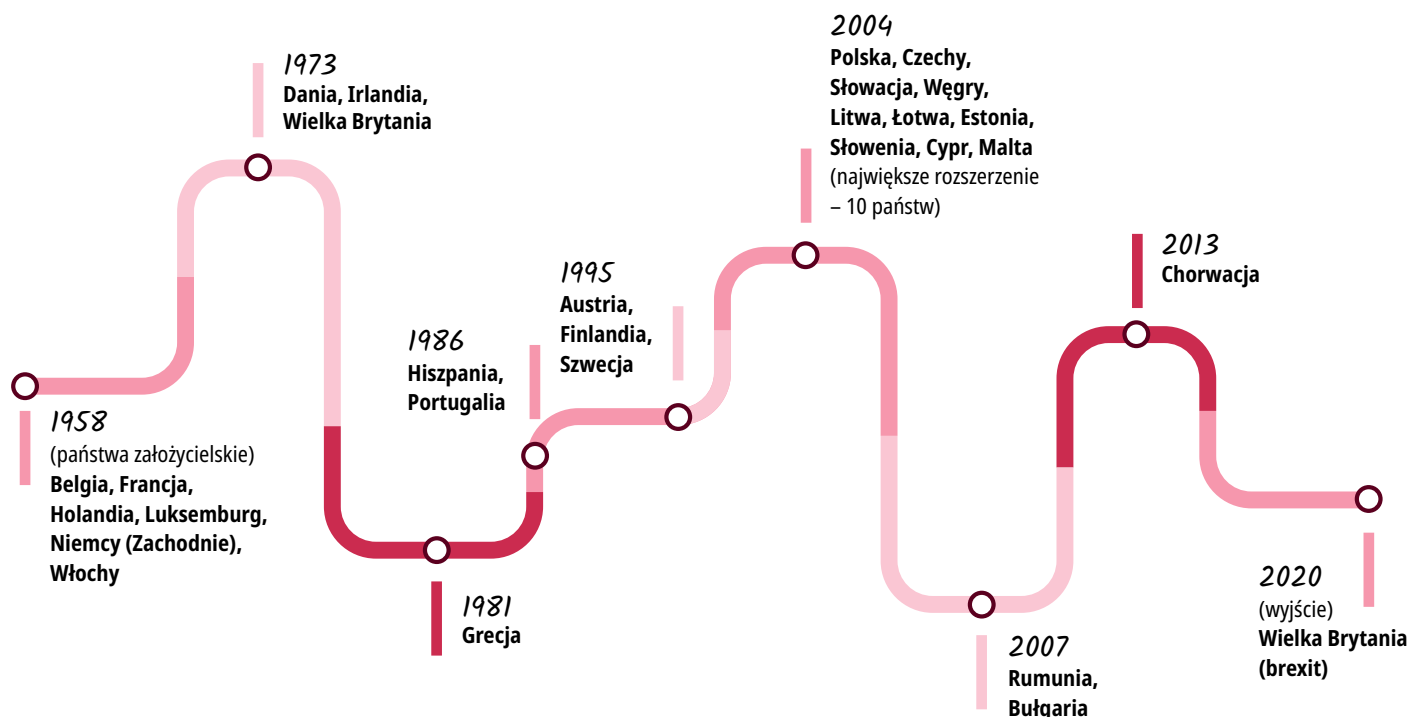
Unia Europejska

- podstawy i znaczenie

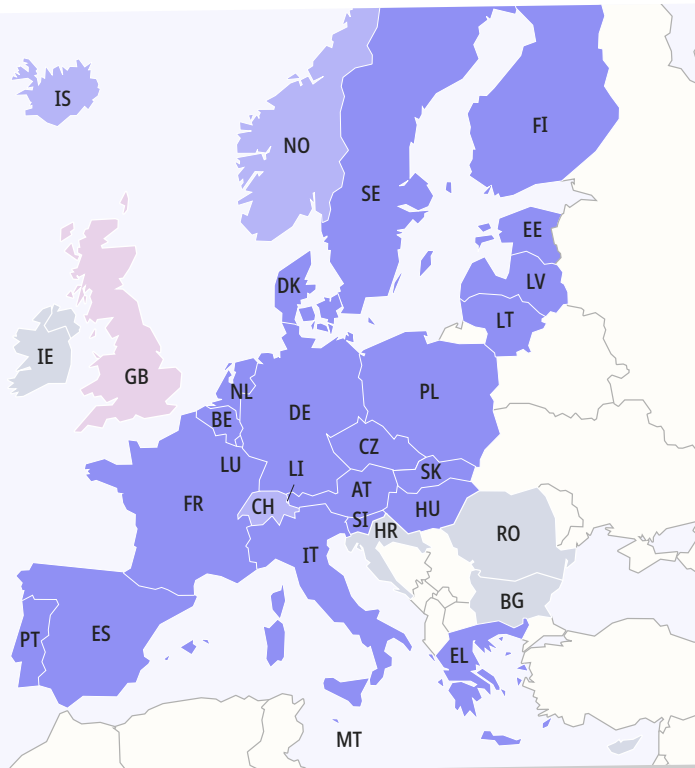
Po II wojnie światowej wiele państw chciało uniknąć kolejnych konfliktów. W 1952 r. powstała **Europejska Wspólnota Węgla i Stali**. To był pierwszy krok do utworzenia UE. Z czasem utworzono kolejne wspólnoty (**Europejska Wspólnota Energii Atomowej – Euratom i Europejska Wspólnota Gospodarcza – EWG**), aż w 1992 roku (Traktat z Maastricht) powstała Unia Europejska, która w 2009 r. na mocy Traktatu z Lizbony stała się jednolitą organizacją.

Rozszerzanie Unii Europejskiej

Mapa Unii Europejskiej oraz strefy Schengen

- Państwa Unii Europejskiej, które są w strefie Schengen
- Państwa, które nie są w UE, ale są w strefie Schengen
- Państwa Unii Europejskiej, które nie są w strefie Schengen
- Wielka Brytania, która dokonała brexitu

Najważniejsze instytucje Unii Europejskiej

Organy Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Organ ustawodawczy, który kontroluje Komisję Europejską. Uchwała budżet UE.

Rada Unii Europejskiej

Ministrowie z państw członkowskich podejmują decyzje w sprawie uchwalenia budżetu UE, unijnej polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa, a także w imieniu UE zawierają umowy międzynarodowe.

Komisja Europejska

Organ wykonawczy, który opracowuje wnioski legislacyjne. Jest to tzw. „strażnik traktatów”.

Rada Europejska

Spotkania przywódców państw. Podjęli oni najważniejsze decyzje w sprawach rozwoju UE, polityki bezpieczeństwa i wyznaczają unijne kierunki polityki zagranicznej.

Trybunał Sprawiedliwości UE

Rozwiązuje spory i stoi na straży prawa w UE.

Zadania Unii Europejskiej

– dbanie o pokój i bezpieczeństwo w Europie

– pomoc w rozwoju gospodarczym krajów członkowskich

– otwarcie granic, co ułatwia podróżowanie – obywatele UE mogą mieszkać i pracować w innych krajach UE

– ochrona środowiska i walka ze zmianami klimatu, czemu ma służyć m.in. Europejski Zielony Ład

Polska w Unii Europejskiej

Polska dołączyła do UE **1 maja 2004 r.** Dzięki temu mamy dostęp do funduszy unijnych, możemy korzystać z praw unijnych oraz posiadamy unijne obywatelstwo. W ramach UE powstała również strefa Schengen, której celem jest swobodny przepływ ludzi, kapitału i usług. W ramach UE Polacy pełnili ważne funkcje, np.:

Donald Tusk

przewodniczący Rady Europejskiej
w latach 2019-2022

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Donald_Tusk (dostęp: 25.10.2025).

Jerzy Buzek

przewodniczący Parlamentu
Europejskiego w latach 2009-2012

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Buzek (dostęp: 25.10.2025).

Marek Safjan

sędzia Trybunału Sprawiedliwości UE
w latach 2009-2024

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Marek_Safjan# (dostęp: 25.10.2025).

Jak Europejczycy oceniają Unię Europejską?

Wielu obywateli państw członkowskich darzy Unię Europejską zaufaniem, widząc w niej gwarancję pokoju i stabilności ekonomicznej. Część społeczeństwa wyraża jednak obawy co do nadmiernej centralizacji władzy w Brukseli i utraty suwerenności narodowej. Mówimy o:

- **euroentuzjastach** – wierzą w integrację i rozwój UE
- **eurosceptykach** – krytycznie patrzą na działania UE
- **eurorealistach** – widzą plusy i minusy, są ostrożni w ocenie UE

Współczesne wyzwania UE

- walka z pandemią i jej skutkami
- ochrona przyrody i zmniejszenie emisji CO₂
- zachowanie jedności w różnorodnej Europie
- reakcja na trudne sytuacje polityczne, np. wojna, migracja.

Ciekawostki

Dzień Europy obchodzimy 9 maja.
Siedziby ważnych instytucji UE znajdują się m.in. w Brukseli, Strasburgu i Luksemburgu.
Brexit to wyjście Wielkiej Brytanii z UE